

του Αντώ νη Ανηψητάκη

(Ομιλία στην Ιεράπετρα για το ενεργειακό πρόβλημα, 3/11/18)

Ευχαριστώ για την πρόσκληση. Για την επιτυχία της εκδήλωσης καλό θα ήταν να υπήρχε και η άλλη πλευρά, όσοι είναι υπέρ των ΑΠΕ, αλλά και η Αυτοδιοίκηση που εμπλέκεται. Ευελπιστώ η δική μου εισήγηση, που βλέπω κατ' αρχήν θετικά τις ΑΠΕ, να προκαλέσει έναν ενδιαφέροντα διάλογο με σας και με τους φίλους συνεισηγητές.

Ψάχνω μια νέα αφήγηση, που να απαντάει στα ποικίλα ερωτήματα, να εξηγεί πειστικά προφανείς αντιφάσεις, να προτείνει δρόμους ελπίδας. Ψάχνω μια αφήγηση να διαδεχθεί τις μεγάλες αφηγήσεις του εθνισμού, που είχε στο κέντρο του την πατρίδα και του κομμουνισμού, που είχε στο κέντρο του την εργατική τάξη. Μια αφήγηση, που θα έχει στον κέντρο της τον πλανήτη και τον άνθρωπο αποκαθιστώντας μια ισορροπημένη σχέση μεταξύ τους.

Άνθρωπολογία. Σκηνή θηλασμού. Πως θα την περιγράψουμε. Η μάνα θηλάζει το παιδί της; Το παιδί βυζαίνει τη μάνα του; Δεν είναι ασήμαντη η διαφορά. Υπογραμμίζει τη διαφορά ανάμεσα σε δυο πολιτισμούς, όπου ο ένας είχε κυρίαρχο το δοτικό στοιχείο και ο άλλος το αρπαχτικό. Οι παλιότεροι πολιτισμοί, ανάμεσα σε αυτούς μάλλον και ο πρωτομινωικός είχαν ως κυρίαρχο στοιχείο το δοτικό. Οι νεότεροι πολιτισμοί έχουν ως κυρίαρχο στοιχείο το αρπαχτικό. Δεν βυζαίνει μόνο το παιδί τη μάνα του, βυζαίνει η ισχυρότερη τάξη την πιο αδύνατη, το ισχυρότερο έθνος το πιο αδύνατο, βυζαίνουν οι άνθρωποι τη φύση. Το δοτικό και το αρπαχτικό στοιχείο συνυπάρχουν σε όλους τους πολιτισμούς, σημασία έχει πιο είναι κυρίαρχο. Ο έρωτας, η φιλία, η καλή παρέα χαρακτηρίζονται από το δοτικό στοιχείο, άρα μπορούμε να καταλάβουμε τη διαφορά. Αντιστοιχίζεται με τη διαφορά του έχειν και του είναι, της μεγάλης περιουσίας και των πλουσίων βιωμάτων ζωής.

Πολιτισμός. Περιγράφω μια άλλη σκηνή. Άνοιξη του 2011, μέρες του πυρηνικού ατυχήματος στη Φουκουσίμα, καλεσμένος του ευρωβουλευτή Τρεμόπουλου στις Βρυξέλλες, παρακολουθώ την παρουσίαση του βιβλίου ενός γκουρού της σύγχρονης σκέψης, του Λέστερ Μπράουν. Τίτλος: «Ο πλανήτης μας στα όρια του». Διεκτραγωδεί την κατηφόρο

[1]
προοπτική του ανθρώπου και της φύσης με σωρεία παραδειγμάτων. Κλιματική αλλαγή, λιώσιμο πάγων, ανύψωση της θερμοκρασίας και της στάθμης της θάλασσας, ερημοποίηση, ακραία καιρικά φαινόμενα, καταστροφή παραγωγικών εδαφών, εξάντληση αποθεμάτων γλυκού νερού. Κατάθλιψη. Μια χαραμάδα φωτός μόνο στην απάντησή του στην τελευταία ερώτηση μιας νεαρής που εξέφρασε την αγωνία όλων μας. «Κύριε Μπράουν δεν υπάρχει δηλαδή καμιά ελπίδα;» «Ίσως, αν απεξαρτήσουμε την ευτυχία από την κατανάλωση».

Ο τίτλος της εισήγησής μου είναι λίγο περίεργος, 3 λεξούλες, 7 γράμματα όλα κι όλα. **Ή, Και, Άτη**

. Ή ο διαζευκτικός σύνδεσμος, Και ο συνδετικός. Άτη είναι αρχαιοελληνική έννοια. Ο

Ιωάννης Συκουτρής την περιγράφει ως εξής στο Συμπόσιο του Πλατωνος: «
Άτη είναι η συμφορά που προκαλεί ο άνθρωπος μοιραίως στον εαυτό του.

Σημαίνει:

1. την τύφλωση, που σε κάνει να χάσεις την επίγνωση της θέσης σου στον κόσμο και του αληθινού σου συμφέροντος

2. την τυφλή και ακαταμάχητη ορμή να εκτελέσεις μία πράξη, η οποία θα σε οδηγήσει στον όλεθρο

3. τις συνέπειες αυτής της πράξης

Τα πόδια της είναι απαλά και περπατεί πάνω στα κεφάλια των ανθρώπων, επειδή δεν την αντιλαμβάνεσαι, όταν έρχεται, αφού σκοτίζει πρώτα το νου, ώστε να γίνει ο άνθρωπος όργανο του ίδιου του αφανισμού - βαθιάς ψυχολογικής και συμβολικής αξίας εικόνα, αλλά και χαρακτηριστική στην ηθική αντίληψη που συναντάμε στον Όμηρο για την οποία η μόνη αμαρτία είναι η τύφλωση και η μόνη αρετή είναι η διαύγεια του νου, που κρατείται εντός του μέτρου». [2]

Άτη, λοιπόν, στα καθ' ημάς είναι η ανάπτυξη, νοούμενη ως συνεχής μεγέθυνση, έννοια εξ ορισμού άτοπη σε ένα πεπερασμένο πλανήτη, μια έννοια στην οποία ομνύουν οι πάντες πλην οικολόγων, μια έννοια, που ανεπαισθήτως, αλλά ουσιαστικά, έχει χαλάσει το μυαλό μας κάνοντας ακόμα και λογικούς ανθρώπους να υποστηρίζουν παράλογα και καταστροφικά πράγματα.

Οι δυο σύνδεσμοι, το «ή» και το «και», ορίζουν κατά την ταπεινή μου άποψη την πολιτική. Με το «ή» βάζεις τη διαχωριστική γραμμή, προτάσσοντας το όραμά σου, την πολιτική σου αφήγησή. Με το «και» αθροίζεις συμμάχους προκειμένου να το πετύχεις. Αν αυτά δεν τα ορίσεις σωστά δεν κάνεις τίποτα.

Ας δούμε το «ή». Ποια είναι η σωστή διαχωριστική γραμμή σήμερα στον κόσμο; Αφορά ιδεολογίες και πολιτικά συστήματα, καπιταλισμός ή σοσιαλισμός; Αφορά θρησκείες και συμπεριφορές, καλβινικός χριστιανισμός ή ισλαμικός φονταμενταλισμός; Όχι λέω, το κρίσιμο «ή» της εποχής μας είναι αν θα σωθεί ο πλανήτης ή δεν θα σωθεί. Μετά έρχεται το εθνικό, το τοπικό συμφέρον.

Τα διλήμματα απλοποιούνται και απαντούνται. Αν η Ελλάδα έχει πετρέλαια γιατί να μην τα εξορύξει και να τα αγοράζει; Η απάντηση απλή, να προσανατολίσει την οικονομία της, όπως εξ άλλου έχει δεσμευτεί στην γρηγορότερη αποδέσμευση από τα ορυκτά καύσιμα.

Μα δεν βλέπεις την Τουρκία, την Κύπρο, όλες οι χώρες... Δεν είναι όλες οι χώρες. "[Το 2016, η κυβέρνηση της Γαλλίας απαγόρευσε τις εξορύξεις υδρογονανθράκων στα γαλλικά χωρικά ύδατα στη Μεσόγειο, αιτιολογώντας την απόφαση αυτή ως συμβολή της Γαλλίας στη μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής και υπέρ της προστασία του φυσικού περιβάλλοντος της Μεσογείου και της «βαριάς βιομηχανίας» της Νότιας Γαλλίας, δηλαδή του τουρισμού. Στην Ισπανία, οι περιφέρειες των Κανάριων Νήσων και των Βαλεαρίδων σταμάτησαν το 2014 τις έρευνες για υδρογονάνθρακες, λόγω του σημαντικού κινδύνου που επιφυλάσσουν οι εξορύξεις για το τουριστικό και αλιευτικό εισόδημα των περιοχών. Η Κροατία αποφάσισε επίσης να σταματήσει όλες τις εξορυκτικές δραστηριότητες στην Αδριατική το 2015.](#)"

Το άλλο επιχείρημα των πετρελαιάδων είναι πως η επιστήμη προχωρά, η τεχνολογία ελαχιστοποιεί τους κινδύνους. Δείτε τον Πρίνο. Τόσα χρόνια, no problem. Αν έχουμε καθαρό το «ή» τη διαχωριστική μας γραμμή το ξεπετάμε και αυτό, το επιχείρημα. Το πρόβλημα δεν τίθεται σε επίπεδο τεχνολογίας, αλλά πολιτικής. Και δεν έχω ανάγκη να πάρω κανένα ρίσκο, πόσο μάλλον που έχουμε δει σε όλο το κόσμο, αλλά και στη χώρα μας, ατυχήματα που οι βλάβες τους δεν αποτιμώνται.

Μα είναι κακό να ξέρουμε τι πετρέλαιο έχουμε; Να μην ψάξουμε; Βεβαίως, να μην ψάξετε, δεν ακούτε τον ΟΗΕ, τη διακυβερνητική συνδιάσκεψη για το κλίμα.

Όμως το θράσος τους απύθμενο, σε πολυεκατοντασέλιδη ΣΜΠΕ, που παρουσιάστηκε στο Περιφερειακό Συμβούλιο Κρήτης και δυστυχώς ψηφίστηκε ισχυρίζονταν οι αθεόφοβοι ότι η μηδενική λύση, να αφήσουμε δηλαδή τα πετρέλαια στην ησυχία τους είναι χειρότερη από το

να τα εξορύξουμε.

Ας δούμε τώ ρα το «και». Αν συμφωνούμε στην παραπάνω διαχωριστική γραμμή που προτάσσει τη σωτηρία του πλανήτη πρέπει να αθροίσουμε τις μέγιστες δυνατές δυνάμεις που προτάσσουν την ίδια αγωνία. Δεν αποκλείω κανένα εξόν από τους ρατσιστές, τους ναζιστές, τους φασίστες, τους φανατικούς. Αντίθετα μέσα σε αυτή τη συμμαχία θα ήθελα επιστήμονες, όπως ο ακαδημαϊκός Χρήστος Ζερεφός. Μέσα σε αυτή τη συμμαχία θα αξιοποιούσα και την ΤτΕ, όποιος κι αν ήταν ο Διοικητής της, από τη στιγμή που υποστηρίζει τη γνωστή μελέτη της, η οποία εκτιμά πως το κόστος στην Ελλάδα από την κλιματική αλλαγή τα προσεχή χρόνια θα είναι πολλαπλάσιο από το χρέος της χώρας. Και θα στρίμωχνα όσους επιχειρούσαν να εκφυλίσουν αυτήν την σοβαρή πολιτική σε επικοινωνία, όπως π.χ. τον πρωθυπουργό και την περιφερειάρχη Αττικής.

Μετά την τραγωδία στο Μάτι ο κ. Τσίπρας επισκέπτεται το Χρήστο Ζερεφό, στις 3 Αυγούστου και ζητάει να εκπονηθεί μνημόνιο για το κλίμα [3]. Και στην προχθεσινή “Αυγή”, της 1ης Νοεμβρίου, στην πρώτη σελίδα διαφημίζεται ημερίδα της Περιφέρειας Αττικής με τίτλο “Η Μεσόγειος στη δίνη του κλιματικού κυκλώνα” και υπότιτλο “Λιγότερες βροχές, αύξηση της θερμοκρασίας και ερημοποίηση οι προβλέψεις των επιστημόνων. Στην Πελοπόννησο τα πρώτα χτυπήματα.”

Πως μπορούν και μας κοροϊδεύουν, ο Τσίπρας, η Δούρου, ολόκληρο το πολιτικό σύστημα, αφού την ίδια στιγμή ομονοούντες ετοιμάζονται να εξορύξουν υδρογονάνθρακες στην Ήπειρο και στις θάλασσες μας.

Σεβόμενος το χρόνο θα σας διαβάσω μέρος μιας ημιτελούς συλλογικής δουλειάς για την ενέργεια που είχα συντονίσει στην παράταξή μας, στη ΜΙΑ ΚΡΗΤΗ που ελπίζω να συγκεκριμενοποιήσει κάπως τα παραπάνω.

Αναζητούμε μια εναργή ματιά στο σκοτεινό ενεργειακό τοπίο. Θέλουμε να διαβάσουμε και να κατανοήσουμε την ενεργειακή σελίδα της Κρήτης, στο ενεργειακό κεφάλαιο της Ελλάδας, στον ενεργειακό τόμο του πλανήτη.

Οι βασικές θέσεις μας για τα ενεργειακά ζητήματα

1. Αναγνωρίζουμε το πρόβλημα της κλιματικής απειλής και θέλουμε ως ΚΡΗΤΗ να συμβάλλουμε στην επίλυσή του. Αυτή η θέση μας συνδέει με τις μεγάλες διεθνείς περιβαλλοντικές οργανώσεις και την επίσημη ευρωπαϊκή πολιτική στο βαθμό που επιδιώκει την απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα. Από την άλλη αυτή μας η θέση μας διαφοροποιεί από όσους έχουν δαιμονοποιήσει τις ΑΠΕ, ενώ έχουν στο απυρόβλητο τα ορυκτά καύσιμα, μας διαφοροποιεί από όσους παράλογα και αντιεπιστημονικά αμφισβητούν τις ανθρωπογενείς αιτίες της κλιματικής αλλαγής. Δεν βλέπουν πως τα παλτά μας δεν βγαίνουν πια από τις ντουλάπες, δεν βλέπουν τα νέα απειλητικά είδη ψαριών που εισέβαλαν στη Μεσόγειο, δεν βλέπουν τις νέες ασθένειες στη γεωργία και στην κτηνοτροφία, δεν βλέπουν τους τυφώνες που όλο και συχνότερα μας επισκέπτονται. Αν την έγγραφα τώρα θα προσθετα τη Μαντάτα, το Μάτι, το φράγμα Μπραμιανών, τη Βιανο ...

2. Θεωρούμε ταυτόχρονα πως το κυρίαρχο αναπτυξιακό μοντέλο δεν μπορεί να υποσχεθεί καλύτερες μέρες για τον πλανήτη, αν απλώς αλλάξει ενεργειακό ρούχο, αντικαθιστώντας τα ορυκτά καύσιμα με ΑΠΕ. Αυτή μας η θέση μας φέρνει κοντά με όσους προτάσσουν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος όταν το βλέπουν να κακοποιείται από μια άμετρη επέλαση των ΑΠΕ, στο όνομα της αντιμετώπισης της κλιματικής απειλής. Αυτή μας η θέση ταυτόχρονα μας αποστασιοποιεί από εκείνους που έχουν μια δογματική προσήλωση στην εξάπλωση των ΑΠΕ υποβαθμίζοντας την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στο όνομα της προστασίας του πλανήτη, στάση εξ' ορισμού αντιφατική. Δεν μπορείς να καταστρέφεις έναν τόπο για να σώσεις τον πλανήτη. Αυτό το νέο ρούχο που επείγει να φορέσουμε, δεν αφορά μόνο στην αλλαγή ενεργειακής συμπεριφορά, αλλά στην γενικότερη ανάγκη αλλαγής του κυρίαρχου πολιτισμικού παραδείγματος. Συμβαδίζει με το αίτημα για αποσύνδεση της ευτυχίας από την κατανάλωση, στόχο που προσιδιάζει ιδιαίτερα στο ελληνικό σταυροδρόμι. Αυτή η αναγκαία αλλαγή παραδείγματος, δεν ξεπερνιέται με τεχνολογικές εξελίξεις, ούτε καν με την περίφημη σύντηξη, απαιτεί αλλαγή των κυρίαρχων πολιτικών και ιδεολογικών μας συντεταγμένων.

3. Τασσόμαστε κατά της νέας μεγάλης ιδέας να γίνει η Ελλάδα πετρελαιοπαραγωγός χώρα. Είναι και αυτή μια ιδέα πολλαπλώς επικίνδυνη και αντιφατική. Δεν στέκει λογικά να ενοχοποιείς τα ορυκτά καύσιμα για την κλιματική απειλή και ταυτόχρονα να πρωτοστατείς στην εξόρυξή τους. Πέραν των περιβαλλοντικών λόγων είναι εξαιρετικά αμφίβολο και το οικονομικό αποτέλεσμα, αν συνυπολογιστούν οι κίνδυνοι ατυχήματος και η αστάθεια στις τιμές. Η Περιφέρεια Κρήτης θα έπρεπε να πρωτοστατήσει σε μια καθαρή από ορυκτά καύσιμα Μεσόγειο. Μια τέτοια καθαρή φωνή θα προστάτευε τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του νησιού και της χώρας, θα ήταν συνεπής με την αντιμετώπιση της κλιματικής απειλής, θα έθετε την Ευρώπη προ των ευθυνών της και θα εξασφάλιζε πολλούς συμμάχους.

4. Η καθαρότερη μορφή ενέργειας είναι η ενέργεια που δεν καταναλώνουμε. Άρα η εξοικονόμηση, η ορθολογική διαχείριση, τα έξυπνα καλά μονωμένα κτίρια, η αυτοπαραγωγή, τα φωτοβολταϊκά στις στέγες κλπ είναι ένας ενεργειακός άξονας που ενώ έχει μόνο ωφελήματα, και οικονομικά για τους πολλούς, δεν αποτελεί προτεραιότητα λόγω εγγενών αδυναμιών της Αυτοδιοίκησης που πρέπει να πρωταγωνιστήσει σε αυτόν τον τομέα. Οι μεγάλες επιχειρήσεις δεν δίδουν προτεραιότητα στην πλευρά αυτή γιατί δεν αναμένουν κέρδη, αφού τα κέρδη κοινωνικοποιούνται. Ο τομέας αυτός ταιριάζει κατ' εξοχήν στην Αυτοδιοίκηση και σε συνεταιριστικές επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας.

5. Η Κρήτη συνιστά συνθέτη αξία, δεν προσφέρεται για μονοκαλλιέργειες ούτε για φαραωνικούς πειραματισμούς. Οι βλάβες που προκάλεσε η στρεβλή απρογραμμάτιστη ανάπτυξη των τελευταίων δεκαετιών δεν μπορεί να συνεχιστεί. Η αποκατάσταση αυτών των βλαβών και η ανάδειξη του κρητικού τοπίου γενικώς, όχι μόνο στις περιοχές natura, ενώ έπρεπε να είναι προγραμματική προτεραιότητα υπονομεύεται από αλλοπρόσαλλες επιλογές. Σε αυτό συμβάλλει η ακραία πολιτική της ΡΑΕ, που υποστηρίζεται από περιβαλλοντοκτόνα νομοθετήματα. Μοιάζει να υπαγορεύεται από τους δανειστές μας που σε αντίθεση με άλλες περιβαλλοντικές πτυχές της ευρωπαϊκής πολιτικής, όπως πχ η προστασία των natura, βλέπουν ίσως σε αυτή την καταστροφική για την ελληνική και κρητική φύση πολιτική έναν τρόπο να πάρουν τα λεφτά τους.

Τελειώ νω αισιόδοξα. Ξαναβρίσκομαι στην αίθουσα των Βρυξελλών, όπου ο Λέστερ Μπράουν, έλεγε πως ίσως υπάρχει ελπίδα αν απεξαρτήσουμε την ευτυχία από την κατανάλωση. Αυτή η φράση με ένα τρόπο μαγικό μου έδωσε την κατάθλιψη που μου προκαλούσαν σωρευτικά η Ελληνική κρίση που ήταν στη χειρότερη φάση της το 2011, το πυρηνικό ατύχημα της Φουκουσίμα και όσα είπε προηγουμένως ο συγγραφέας για τα οξυμένα πλανητικά προβλήματα. Έφυγε η θλίψη και με κατέκλυσε μια περίεργη πολιτική εφορία. Σκέφτηκα πως δεν υπάρχει ιδανικότερος τόπος από την Ελλάδα και την Κρήτη για να απεξαρτήσει ο σύγχρονος άνθρωπος την ευτυχία από την κατανάλωση. Αρκεί να βάλει σωστά το «ή» και το «και». Τι σημαίνει αυτό; Να μη μαϊμουδίζει παράταιρες μόδες, αλλά να αναδείξει τα μοναδικά δικά του θέλγητρα. Να μη ανοίγει τρύπες για γκολφ ξεριζώνοντας την προστατευμένη χλωρίδα, να μην ανοίγει τρύπες για τεράστιες ΑΠΕ σε γεωπάρκα και περιοχές natura, να μην ανοίγει τρύπες σε θάλασσες και σε στεριές για πετρέλαια. Να ανοίγει τρύπες να σκάβει τη γης για να αναδείξει τα μοναδικά μνημεία που κρύβει αυτός ο τόπος και να αναλογιστεί πως κατάφεραν στις καλύτερες στιγμές τους οι κάτοικοι του να είναι ευτυχισμένοι ζώντας σε αρμονία με τη Φύση, τότε που η Φύση εκτός από δασκάλα και μούσα ήταν κατεξοχήν τροφός που θήλαζε τα παιδιά της.

Σημειώσεις:

[1] Συνειδητά επιλέγω το νεολογισμό κατήφορος για να τον αντιπαραβάλλω στο σύνηθες εξωραϊστικό επίθετο αειφόρος.

[2] Μετέφερα στη δημοτική την καθαρεύουσα του κειμένου.

[3] « [Ο κ. Πρωθυπουργός ήθελε μια ενημέρωση για το τι υπάρχει στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την κλιματική αλλαγή, την αύξηση της συχνότητας ακραίων καταστάσεων και αφού συζητήσαμε για διάφορα ζητήματα, μας παρακάλεσε να ετοιμάσουμε ένα μνημόνιο και να του το θέσουμε υπόψιν, με τις δικές απόψεις για την εξέλιξη σε όλα τα θέματα αυτά στη χώρα μας](#) ».